

EPISTOLA NVNCVPATORIA

cui plusq̃ triginta uiriferuditiſſimi intereſſent: exciperer. Vt ſane uel pūderet me meipſius, tam abiectę ſortis, nulliuſq̃ eruditionis hominem, tot tantorumq̃ præclarorū uirorum præſentia honorari. Tu itaq̃ mi colendiſſime Capito, hunc nouum oblatū librum, tuoq̃ patrocinio in primis dedicatū, mancipatumq̃, grata manu ſuſcipe, diu letuſ utere & frueri. Quod ſi tibi gratū fore (quod non dubito) intellexero, ſtudebo pro uiriſ, ut breui & alia non minus utilia ex officina noſtra in lucem proferantur. Mitto autem ad te duo eius exempla. Vnum, quod in communi collegii ueſtri Bibliotheca reponatur. Alterum, quod tuiſ priuatitſtudijs ſeruiat. Precor ut Dominuſ leſuſ ſenectutem tuam, ut eſt pietate ſingulari prædita, ita floridam ac longeuam eſſe uelit eccleſię ſuę. Vale,

13. Calend: Septemb: Iſnæ,

Ann. XXXXI.

PRAEFATIO AVTHORIS ELIAE

אָמַר אֵלֶיּהוּ הַלּוֹי אֲשֶׁכֶּנִּי **בְּרִיזוֹ בְּבִרְאשִׁית נִבָּא אָמַר**

רבי שמריאל פון זחמני אל

תהי לשון ארמית חלה בעיניך שמיצינו בתורה ובגביאים ובכתובים שהחב

חולת לו כבוד • פתחה • יצר שחירותא • עבדא • פדנא פיימרוז לחז

בפתגמים • וידברו הפשדים למלך ארמית • וזה לפי שהוא קרוב

ללשון הקודש מפל שאר הלשונות • ובו פתח החכם ראש לשון ארמית

משימה שקודם שיש להוסיף

המחיר הנמוך ביותר של המוצר הוא 1.5 שקלים, והמחיר הגבוה ביותר הוא 1.5 שקלים. המחיר הנמוך ביותר של המוצר הוא 1.5 שקלים, והמחיר הגבוה ביותר הוא 1.5 שקלים.

[illegible][illegible]

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

הנה הוא ואבותיו מצדדים בלשון הקודש באשר קדרי מאדם עד בה אש

פסוקי איש • והעסר תהי שם בן בית שהוא תהי בעקר תהי ששאלמר צדק

הוא היה אבי כל בני עקר ורצה לומר בני עקר הצהר במו שפירש

הַרְבֵּי מִשְׁחָה בַּד צִחְמוֹן זָכְרֻנוּ לְבִרְכָּהּ

מִשֵּׁם אֲבָרְהָם וְהָיוּ כָּל־עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת יְהוָה אֵל בְּשִׁמְשׁוֹ הַלְשׁוֹן וְנִקְרָא לִשׁוֹן

אֲדֹמִי עַל שֵׁם אֲרָם שֶׁהוּא תָּחָת הַבֵּן הָאֲחֵרִים שֶׁל שָׁם

עֵלֶם וְאֲשׁוּר וְאַרְפַּכְשָׁד וְלֹד וְאַחֵם
וּמִסְפֵּמָה הָיָה הָאָרֶץ יָמִים יוֹתֵר

מִבֵּלֶם לִכְדּוֹ בַּחֲרָא הַלְשׁוֹן עַל שְׁמוֹ לִשׁוֹן אֲרָמִי וּבִשְׁבָּא אֲבִיהֶם

לֹאֲרִץ כְּנָעַן הִנֵּה הוּא וְזָרְעוֹ מְדַבְּרִים שֶׁפֶת כְּנָעַן שֶׁהִיא לְשׁוֹן הַחוּדֶשׁ מִמֶּשׁ

ואת כִּשְׁתֵּי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם לֹא עֲזָבוּהוּ כִּמּוֹ שֶׁאִמְרָו רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם

לברכה שלשה דברים לא שנו ישראל במצרים שמותם • ומלבושם •

ולשונם וכן בשחור בארץ ישראל ולא היו יודעי לשון ארמי כי אם

וְיִחִידִים הַעֲוֹמִידִים בַּחֲצֵר הַמֶּלֶךְ • וְהִרְאִיתָ מִדְּבַר רַב־שָׂקָה • וּבִשְׁאֵלָה

מפני אדמתם ופני לבבם שבו, הלשון מביא וכל פסוקו בספר נחמיה :

1. *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.

ראשית לא ירחיקה י

דניאל ב

דאמית י

האצות

יִצְעִיָּה לֹא

בַּחֲמִיּה יג

הקדמה

ואת החכמים ויודעי התורה עקר למודם היה כלשון בבלו . גם בו חזר
התלמוד הבבלי . ואת בזמן בית שני היה עקר לשונם לשון בבלו .
וכשראה זה יוצתו בו עזיאל הרגם להם שמינה גביאים ואונקלוס הגר תרגם
להם התורה . אבל הכותבים לא היו מתורגמים עד אחר זמן רב כלשון
תרגום ירושלמי כמו שאבאר אחר כך . והנה
יש לי לשאול שאלות בעניני המתרגמים האלה . כי בתבאר לנו במצא
שיוצתו היה חודם אונקלוס זמן רב . כי יוצתו היה מתלמידי הלל שהיה
כמו מאה שנה חודם חורבן הבית . ואונקלוס היה בן אחותו של טיטוס
שחרב הבית . ואם בו איד ולמיה התחיל יוצתו לתרגם גביאים
ולא תרגם את התורה תחלה . ורבותיו זכרונם לברכה אמרו
שרצה לתרגם את הכתובים . וכן אליו חול מן השמים לאמור לא די לך
שגלית סתרי הנביאים ותתעב לגלות סתרי רוח הקודש . לכן חול
לתרגם את הכתובים . והנה עדין החשיב במחזמה עומדת
למה לא תרגם את התורה . אך לפי מה שכתב המקובל רבי מנחם
מנדאקבטו זכרונם לברכה בפרשת מידבר תרגם גם בן התורה כמו שכתב
על ושלח את הצפור החיה . וזה לשונו . וביצאתי בתרגום יוצתו בן
עזיאל זכרונם לברכה נפטר ית צפורא חיתא וכולי . וכן כתב
במחומות אחרות . ואם בו יש לתמוה הרבה איד אבד בזמן חזר
הנה ולא נשארה ממנו העתקה . וגם יש לשאול למה לא תרגם
אונקלוס את הכתובים . ונשארו בלי תרגום עד שבא הירושלמי ותרגם א
אותם . והנה לא בודע לנו מי הוא ומה שמו . ובאיתו זמן היה
וכן המתרגם ירושלמי שתרגם התורה לא בודע לנו מי היה אם
הוא המתרגם עצמו שתרגם הכתובים . או אם הם שני אנשים בזמנים
מתחלפים . והנה יש אומרים שעקילס הגר תרגם את שניהם
. ויש אומרים שרבי יוסת סג' בחר תרגם אותם . והאמת שביצאתי
בבראשית רבא הרבה פסוקים מכותבים גם מגביאים מתורגמים בשם ע
עקילס . כגון פסוק מנת וחיים ביד לשון וכולי . עיין בשרש מקטרי
. וכן לפלח גיאופים . תרגום עקילס פליאה פוררנה . עיין בשרש
פליאה . וכן התבשרים של ישעיה יש מהם שתרגם אותם עקילס .
אבל תרגום רב יוסת לא נמצא בבראשית רבא . כי לא היה בזמן ההוא
. אך במצא הזכירוהו על קצת פסוקים מגביאים וכותבים . ושניהם
לא נמצאו על פסוקי התורה כלל .
שאין הפרש כלשון של תרגום אונקלוס . ולשון של תרגום יוצתו . כי
שניהם לשון בבלו הם . וכן התרגום של דניאל ועזרה . אבל הוא
יותר צה לשון מאור ומוצה משאר התרגומים . כמו שאבאר אחר כך
. אבל בתרגום ירושלמי יש הפרש גדול בינו ובין תרגום הבבלי .
וזה לפי שהוא מורכב מן הרבה לשונות . בבלי . וינני . וירומי .
ופרסי . ולזה נמצאו בו הרבה מלשונות האלו . ונראה לי
כי התחלת זאת התרפכה היתה מיום שמשלו אילו המלכויות בירושלים .
ולכן נמצא זה הלשון תרגום ירושלמי . ובו חזר רבי יוחנן התלמוד

נמלי יב
יחזקאל כב
עמיה ג

הקדמה

ירושלמי בחירוב שלש מאות שנה אחר החרבן . יודע כי באותו
 זמן היו מושלים האומות האילו בירושלים זו אחר זו . במפורש בספר
 יוסף בן גוריון . אבל זמן חבור התרגום ירושלמי על התורה ועל
 הכתובים לא נודע לנו . אם היה קודם חבור התלמוד ירושלמי או אחר
 כך . והנה דעתי נוטה להאמין שתרגום ירושלמי אינו אלא
 על איוב . משלי . תלים . ולא על חמש מגילות . כי סיגנו דבורם
 אינו מבזבז יחד . את על פי שיש בהם הרבה מלות מתרגום ירושלמי
 בעצן לחוד מטול ארס חיצבא ודומיהם . מפל מהם המשכת הדברים
 אינם מכוונים בלשון . ומי שיעיין בס היטב יכיר וישיביל זה .
 ולכן בשהבאתי בספרי זה התרגום ירושלמי כתבתי תרגום אמת . רוצה
 לומר איוב משלי תלים . ועל פסוק מחמש מגילות לא כתבתי תרגום
 ירושלמי רק תרגום סתם כי הרוב אצלי שהוא תרגום אחר . ומה שמחזיק
 דעתי הוא מה שגממאים על מגילת אסתר שני תרגומים נודוין לתרגום
 השני תרגום ירושלמי . וכן כתב רשי זל בפרשת אלה הדברים על הכל
 הארצות וזל . חבל הארצות מתרגמין בית פלד טרכובין וראיתי בתרגום
 ירושלמי של מגילת אסתר חורין לפלוטין טרכובין . עפל . צראה אם כן
 שדעתי הוא שהתרגום הראשון אינו תרגו ירושל אלא תרגו של איש אחר
 . ולכן יש להאמין שאת התרגום של שאר מגילות כן . וכשם שלא נודע
 מי התרגום של איוב משלי תלים כך לא נודע מי התרגום ה מגילות .
 והנה רבים שאלוני האם אפשר לעשות דקדוק על התרגומים האלה
 אמרתי לפי דעתי כי אפשר דהוא וזה מפני השתנות הנוסחאות
 במלות ובאותיות ועל כלם בנקודות הם מתהלפות מאד . וזה לפי שכלי
 ספח המתרגמים כתבו תרגומם בלי גמור כי לא היו גממאות כמו שהוכחתי
 היטב בהקדמות ספר מסורת המסורת . והראיה עוד כי הנוסחאות הישנות
 מאד כלם בלתי גמור כי לא נקדום בעלי המסורת . כמו שנקדו כל כד
 הספרים . אלא אחר כך זמן רב נקדו על יד יחיד או רבים . אצשים בלי
 שם כל אחר כרצונו . על כן יצא משפטן מעוקל ואין להביא מהו ראיה
 לעשות עליהם דקדוק . ולולי כן התחשוב שמיום שנעשו תרגומים לא
 היה איש חכם ונבון בישראל שתיה יודע לעשות הדקדוק כמו שעשה רבי
 יהודה המדקדק הראשון זכרנו לכרכה שלפניו לא היה דקדוק ללשון
 החדש כלל ולפי שמיצא העשרים וארבע מנוקד ומנוקע ומנומכר על ידי
 בעלי המסורת הוא החל להושיע את ישראל ולהאיר את עיני העולה
 בדקדוקו ואחריו רבי יונה ואחריו ל סעדיה הנאון זכרונם לברכה ואחריהם
 מדקדקים אין מקפד . אבל בתרגום לא היה מי שהשיג בו ומתקן המעות
 וכלם השליכו אותו אחרי גוים ויצא העלל הזה אמנם אחת היא . על כן
 אמרתי שיש דרך ושר לפני איש לעשות דקדוק לשון התרגום . וזה
 שיעשה יסודו מז תרגום של דגא ועזרא ועליו יבנה בבניו ולא על דולתו
 מהתרגומים ודגא ממנו דיבי הדקדוק אם לא כלו מקצועו . כי קטן הוא
 ובאמת כשהייתי ברומי מלאני לבי לעשות כן ועשיתי כמו הנוקטרס
 אחר . ובאו ימי תרעה ונלכדה העיר ונשבר או נשבה אין רואת מה נתן

נחמס

הקדמה

וְאֵת הַחֲכָמִים וַיִּדְעֵי הַתּוֹרָה עָשָׂר לַמּוֹדֵם הָיָה בְּלִשׁוֹן בְּבִלִי • גַם בּוֹ חֲבֵר
 הַתְּלָמוּד בְּבִבְלִי • וְאֵת בְּזִמּוֹ בֵּית שְׂגִי הָיָה עָשָׂר לְשׁוֹנֵם לְשׁוֹן בְּבִלִי •
 וּבִשְׂרָאֵחַ זֶה יוֹצֵתוֹ בּוֹ עֲזִיזָאֵל הִרְגָּם לְהֵם שְׂמִינָה גְבִיָּאִים וְאוּבְקָלוֹס הֵגֵר הִרְגָּם
 לְהֵם הַתּוֹרָה • אֲבָל הַבְּתוּבִים לֹא הָיוּ מְתוּרְגְּמִים עַד אַחֵר זִמּוֹ רַב בְּלִשׁוֹן
 תְּרָגוֹם יְרוּשָׁלַּמִי כְּמוֹ שְׁאֲבָאֵר אַחֵר בֵּד • וְהִנֵּה
 יֵשׁ לִי לְשָׁאוֹל שְׁאֵלוֹת בְּעֵנֵי הַמְתַּרְגְּמִים הָאֵלֶּה • כִּי בַתְּבֵרֵךְ לָנוּ בְּזִמְרָא
 שְׂוִיבְתוֹ הָיָה חוֹדֶם אוּבְקָלוֹס זִמּוֹ רַב • כִּי יוֹצֵתוֹ הָיָה מִתְּלָמִידִי הַלֵּל שְׁתִּיָּה
 כְּמוֹ מֵאֵה שָׁנָה חוֹדֶם חוֹרְבָן הַבֵּית • וְאוּבְקָלוֹס הָיָה בֶן אַחֲוֵתוֹ שֶׁל טִיטוֹס
 שְׁחָרַב הַבֵּית • וְאִם בּוֹ אֵיד וְלִמָּה הִתְחִיל יוֹצֵתוֹ לְתַרְגֵּם גְּבִיָּאִים
 וְלֹא תַרְגֵּם אֶת הַתּוֹרָה תַּחֲלָה • וְרַבּוּתֵיכֶם זָכְרוּם לְכִרְכָּה אֲמִירוֹ
 שְׂרָצָה לְתַרְגֵּם אֶת הַבְּתוּבִים • וְכֹא אֵלֶיךָ חוֹל מִן הַשְּׂמִים לֹא מוֹד לִי לֵךְ
 שְׂגִלִית סְתָרִי הַגְּבִיָּאִים וְתַרְצָה לְגֵלוֹת סְתָרִי רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ • לָכֵן חָדַל
 לְתַרְגֵּם אֶת הַבְּתוּבִים • וְהִנֵּה עֲבִידֵי הַחֹשֶׁשׁאִי בְּמַהוּמָה עוֹמְדִת
 לִמָּה לֹא תַרְגֵּם אֶת הַתּוֹרָה • אֲדָר לִפִּי מֵה שֶׁכָּתֵב הַמִּקְפָּל רַבִּי מִנְחֵם
 מִנְרַאקֶטוֹ זָכְרוּנוּ לְכִרְכָּה בְּפִרְשֵׁת מִצְוַע תַּרְגֵּם גַּם בּוֹ הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב
 עַל וְשִׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר הַזֶּה • וְזֶה לְשׁוֹנוֹ וּבִמְצִאתִי בְּתַרְגוֹם יוֹצֵתוֹ בּוֹ
 עֲזִיזָאֵל זָכְרוּנוּ לְכִרְכָּה יִפְשֵׁר יֵת צִפּוֹרָא דִּיתָא וְכוּלִי • וְכֹן בְּחֵב
 בְּמַהוּמָה אַחֲרוֹת • וְאִם בּוֹ יֵשׁ לְתַמּוֹת תַּרְגָּה אֵיד אֲבָד בְּזִמּוֹ סָדֵר
 הַזֶּה וְלֹא נִשְׁאַרָה מִמֶּנּוּ הַעֲתִקָּה • וְגַם יֵשׁ לְשָׁאוֹל לִמָּה לֹא תַרְגֵּם
 אוּבְקָלוֹס אֶת הַבְּתוּבִים • וְנִשְׁאַרָה בְּלִי תַרְגוֹם עַד שֶׁבֶא הִירֹשְׁלָמִי וְתַרְגֵּם אֶת
 אוֹתָם • וְהִנֵּה לֹא בּוֹדֵעַ לָנוּ מִי הוּא וּמָה שְׂמוֹ • וּבִאֲתָה זִמּוֹ הָיָה
 וְכֹן הַמְתַּרְגֵּם יְרוּשָׁלַּמִי שֶׁתַּרְגֵּם הַתּוֹרָה לֹא בּוֹדֵעַ לָנוּ מִי הָיָה אִם
 הוּא הַמְתַּרְגֵּם עֲצִמּוֹ שֶׁתַּרְגֵּם הַבְּתוּבִים • אוֹ אִם הֵם שְׂגִי אֲנָשִׁים בְּזִמְנֵים
 מִתְּחִלָּתָם • וְהִנֵּה יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעֲקִילָס הֵגֵר תַּרְגֵּם אֶת שְׂגִיָּהֶם
 וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁרַבִּי יוֹסֵת סָגִי בָּהוֹר תַּרְגֵּם אוֹתָם • וְהִאֲמַת שְׂמִינָה
 בְּבִרְאשִׁית רַבָּא הִרְכָּה פְּסוּקִים מִבְּתוּבִים גַּם מִגְּבִיָּאִים מְתוּרְגְּמִים כְּשֵׁם עַ
 עֲקִילָס • כְּהֵן פְּסוּקָה מִנֵּת וְחַיִּים בֵּיד לְשׁוֹן וְכוּלִי • עֲיִיד בְּשֵׁרֶשׁ מִצְטָר
 וְכֹן לְפָנֶיךָ גִּיאוּפִים • תַּרְגוֹם עֲקִילָס פְּלִיאָה פּוֹרְצָה • עֲיִיד בְּשֵׁרֶשׁ
 פְּלִיאָה • וְכֹן חֲתַכְשִׁיטִים שֶׁל יִשְׁעִיָּה יֵשׁ מֵהֶם שֶׁתַּרְגֵּם אוֹתָם עֲקִילָס • וְעִמָּה
 אֲבָל תַּרְגוֹם רַב יוֹסֵת לֹא גְּמִינָא בְּבִרְאשִׁית רַבָּא • כִּי לֹא הָיָה בְּזִמְנָה הַהוּא
 אֲדָר בְּזִמְרָא הַזִּכְרִירוּהוּ עַל קִצֵּת פְּסוּקִים מִגְּבִיָּאִים וּבְתוּבִים • וְשְׂגִיָּהֶם
 לֹא גְּמִינָאוּ עַל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה כָּלֵל • וְיָדַע
 שְׂאִיד חֲפֵרֶשׁ בְּלִשׁוֹן שֶׁל תַּרְגוֹם אוּבְקָלוֹס • וְלִשׁוֹן שֶׁל תַּרְגוֹם יוֹצֵתוֹ • כִּי
 שְׂגִיָּהֶם לְשׁוֹן בְּבִלִי הֵם • וְכֹן הַתַּרְגוֹם שֶׁל דִּנְיָאֵל וְעִזְרָה • אֲבָל הוּא
 יוֹתֵר צָח לְשׁוֹן מְאוּד וּמוֹצָה מִשְׁאַר הַתַּרְגוּמִים • כְּמוֹ שְׁאֲבָאֵר אַחֵר בֵּד
 אֲבָל בְּתַרְגוֹם יְרוּשָׁלַּמִי יֵשׁ חֲפֵרֶשׁ גָּדוֹל בִּינּוּ וְכִיז תַּרְגוֹם הַבְּבִלִי •
 וְזֶה לִפִּי שְׂחִיָּא מוֹרְכָב מִן תַּרְגָּה לְשׁוֹנוֹת • בְּבִלִי • וִינְגִי • וְרַדְמִי •
 וּפְרָסִי • וְלִזְהָ גְּמִינָאוּ בּוֹ תַּרְגָּה מִלְּשׁוֹנוֹת הָאֵילָן • וְנִרְאָה לִי
 כִּי הִתְחַלְתָּ זֹאת הַתַּרְכָּבָה הִתֵּת מִיּוֹם שֶׁמִּשְׁלּוֹ אֵילָן הַמְּלִכִּיזָה בִּירֹשְׁלָיִם •
 וְלָכֵן גִּסְתָּא זֶה בְּלִשׁוֹן תַּרְגוֹם יְרוּשָׁלַּמִי • וְכֹן חֲבֵר רַבִּי יוֹחָנָן הַתְּלָמוּד

ומעלי יב
 יחזקאל כב
 יעמיה ג

הקדמה

ירושלמי בחירוב שלש מאות שנה אחר החרבון • יודוע כי באותו
 זמן היו מושלים האומות האילו בירושלים זו אחר זו • במפורש בספר
 יוסת בן גוריון • אבל זמן חבור התרגום ירושלמי על התורה ועל
 הכתובים לא נודע לנו • אם היה הודם חבור התלמוד ירושלמי או אחר
 בן • והנה דעתי נטת להאמין שתרגום ירושלמי אינו אלא
 על אדב • משלי • תלים • ולא על חמש מגלות • כי סיגנו דבורם
 אינו מקוץ יחד • אף על פי שיש בהם הרבה מלות מתרגום ירושלמי
 בעז לחוד מטול ארס חיבא ודומיהם • מכל מקום המשכת הדברים
 אינם מקווצים בלשון • ומי שיציץ בס היטב יכין ויטביל זה •
 ולכן כשהבאתי בספרי זה התרגום ירושלמי כתבתי תרגום אמת • רוצה
 לומר איוב משלי תלים • ועל פסוק מחמש מגלות לא כתבתי תרגום
 ירושלמי רק תרגום סתם כי הרוב אכלי שהוא תרגום אחר • ומה שמנחם
 דעתי הוא מה שבמצאים על מגילת אסתר שני תרגומים נחודים לתרגום
 השני תרגום ירושלמי • וכן כתב רשי זל בפרשת אלה הדברים על הכל
 הארצות וזל • חל הארצות מתרגומין בית פלד טרכובין ובראיתי בתרגום
 ירושלמי של מגילת אסתר חודין לפלוטין טרכובין • עכל • בראה אם כן
 שדעתי הוא שהתרגום הראשון אינו תרגו ירושל אלא תרגו של איש אחר
 • ולכן יש להאמין שאם התרגום של שאר מגלות כן • וכשם שלא נודע
 מי המתרגם של איוב משלי תלים כן לא נודע מי המתרגם ה מגילות •
 והנה רבים שאלוני האם אפשר לעשות דקדוק על התרגומים האלה
 אמרתי לפי דעתי כי אפשרי רחוק הוא וזה מפני השתנות הנוסחאות
 במלות ובאותיות ועל פלם בנקודות הם מתחלפות מאד • וזה לפי שכלי
 ספח המתרגמים כתבו תרגומם בלי בחור כי לא היו במצאות כמו שהוכחתי
 היטב בהקדמת ספר מסורת המסורת • והראיה עוד כי הנוסחאות הישנות
 מאד פלם בלתי בחור כי לא נקדו בעלי המסורת • כמו שנקדו כל כד
 הספרים • אלא אחר כן זמן רב נקדו על יד יחיד או רבים • אע"פ בלי
 שם כל אחד בריבוי • על כן יצא משפט מעוקל ואין להביא מהו ראיה
 לעשות עליהם דקדוק • ולולי כן התחשוב שמיום שבעשו תרגומים לא
 היה איש חכם ונבון בישראל שתיה יודע לעשות דקדוק כמו שגשה רבי
 יהודה המדקדק הראשון זכרנו לברכה שלפניו לא היה דקדוק ללשון
 הקדש כלל ולפי שמיצא העשרים וארבע מנוקד ומוטעם ומומסר על ידי
 בעלי המסורת הוא החל להושיע את ישראל ולהאיר את עיני העולה
 בקדוהו ואחריו רבי יונה ואחריו ר סעדיה הגאון זכרונם לברכה ואחריהם
 מדקדקים אין מספר • אבל בתרגום לא היה מי שהשיג בו ומתחז המענות
 וכלם השליכו אותו אחריו גינם ויצא העקל הזה אמנם אחת היא • על כן
 אמרתי שיש דרך ישר לפני איש לעשות דקדוק לשון התרגום • וזה
 שיעשה יסודו מן תרגום של דבאי ועזרא ועליו יבנה בנביו ולא על זולתי
 מהתרגומים ויציא ממנו דיבי הדקדוק אם לא כלו מקצתו • כי קטן הוא
 ובאמת כשהייתי בירמי מלאכי לפי לעשות כן ועשיתי כמו הנזכר
 אחד • ובאו ימי תרעה ונלכדה העיר ונשבר או נשבה אין רואה מה תח

נכנס 1

הקדמה

לו
והנה הסכמתי בלבי אם יעזר האל בתי אעשה לית
אחד בדרךך לשון התרגום כמו שעשיתי הלוח של לשון עברי . ספר
פסדתי פסדתי וכולי . והנני אשוב לענין ראשון .
ואומר כי לא די שלא היה איש שעשה הדקדוק . כי אפילו לעשות הדבר
לפרש המלות לא היה איש . חוץ מזה רבי נתן איש רומי בספר
הערוך שחבר על מלות התלמוד ואנב נראה הביא קצת מלות מהתרגומים
ורובם מלות של יוון או רומי הנמצאים לרוב בתרגום ירושלמי .
ובמה מקום הביא ולא בארם . וזאת היתה תלוצתי עליו בספר מסורת
המסורת . ואחריו לא קם איש שהתעורר להחיות בו לא בדקדוק ולא
בביאור המלות . ונחשתי שהספה בזה לפי שבשנים שעברו דווקא
לומר חודם שגממא מלאכת הדפוס לא היו גממאים תרגום גממאים
וכתובים כי אם אחד במדינה ושנים באיחלים . לכן לא היה מי שהשגיח
בהם . אבל תרגום אינהלוס תמיד גממא לרוב . וזה מפני שתייבם
אנחנו להרא בכל שכוז הפרשה שנים מתרא ואחד תרגום . גממאים
קצת אנשים שהשגיחו בו וכתבו עליו דבר מה ולא מצאתי בהם תועלת רב
גם בעשה עליו מסורת ולא ראיתם עד הנה . אבל על גממאים
וכתובים לא היה פוצה פה ומצפצפת . ואין דורש ואין מבקש אלא אמרו
יהי מונח עד שיבא אליהו . ועתה באתי ויד פ' היתה עלי ושבסתי את
מתני נרצתי לקראת המערכה . ונבקסתי בזאת המלאכה
הרובה והארובה . וזכרתי זה הספר וזכרתי שמו
כי הוא מונחם לשון המקרא בלשון ארמי . ולשון
ארמי בלשון המקרא . וזה שחלקתי כל תרגום המקרא לשניים וכתבתים
על ספר דרך אלפא ביתא כמו שעשה הר בוד קמחי בשרשי לשון העברי
והבאתי בכל שרש פסוק אחד או שנים או יותר שגממא בתרגומם זה
השרש וכתבתי אחר כל אחד תרגומו . ובאופן זה גממא שהפסוק הוא
מפורש בלשון תרגום . והתרגום מפורש בלשון עברי . ואם היצרך
לפירוש יותר פירשתי . גם לפעמים פירשתי בלשון אשכנז או
בלעז . וסדרתי פעלות כל שרש על סדר הדקדוק עבר בינוני ופולי .
וכן הבנינים . קל כבד הפעיל . ואחר כך ההתפעל . ולא חוצצתי
להחביר בפעל ופעל ותפעל כלם מתרגמים כמו ההתפעל . וכן כל התפעלי
וכל הפעלים העומדים מתרגמים בלשון התפעל . והנה ידוע כי יש
שרש המתחלה לכמה ענינים . רבי דוד קמחי הכניס את כלם בשרש
אחד . ובכל ענין פתח וענין אחר בר ובר . וכן גממאים שרשים בלשון
תרגום . אבל אני יחדתי לכל לשון שרש מיוחד ונרצתי בזה דרך פעל
הערוך והוא דרך יותר טוב מדרך רבי דוד קמחי עיין בשרש פסוק ובשרש
ערב . ודע כי כל שרש של שלש אותיות בלשון תרגום אם הוא פעל
בדדתי אותו בשוא ופתח בדיו פעל בלשון עברי . ואם הוא שם בדדתי
אותו בקמץ ופתח וזה כדי להפריד בין פעל ובין שם . ובשהוא יותר
משלש אותיות בדדתי אותו כמו שהוא בתרגום אבל לא הכנסתי בו אותיות
המשך שהם יהוא . ועוד צריך שתדע כי בלשון ארמי לא נבא האידיעה

הקדמה

לעולם . רח בשמות בלשון רבים נבא בסוף השם יוד המווצה ואחריה את
 בזה . כמו הנרים הנכונים תרגום טוריא רמניא . ובשמות שלשון יחיד
 נבא לפעמים אלה בזה והאות שלפניה המווצה כמו תרגום של איש הוא
 גבר . ותרגום של האיש גברא אבל גמיצא גם כן גברא בלא הא ידועה
 לרוב עיני בשדש גבר . והנה המתרגמים לא שמרו לפעמים דרך
 הדקדוק ותרגמו לשון עבר בלשון העתיד . והעתיד בלשון עבר . וכן
 הבינוני לפעמים בלשון עבר או עתיד . וכן המקור עם בית או פה של
 כולם . תרגמו על הרוב בלשון עבר ולפעמים בלשון עתיד . ולפעמים
 תרגמו הפסוק כפי הנאות בלשון תרגו ולא אחר לשון המקרא . וכן פתח
 רשי הרבה פעמים וול . ואיזהלום ישב הדבר על אופנו ולא דקדק אחר
 לשון המקרא . ויש מלות שלא תרגמו כלל רח הכוונה בלבר . כמו כי
 במקלי . ארני ויחיד . וכן הולעתם לא תמות בשמותיהן לא ימותו
 ויש מלות שתרגמו הפך הכוונה . כמו ואבוש הוא . תרגום ותקית הוא
 . ואני לא אצתי . לא עכבית . ויש פסוקים שתרגמו הפך הכוונה
 כמו לא אעלה בקרבן . וכן ולא הלך בפעם בפעם לראות נחשים . עיני
 שם . ולפעמים תרגמו לפי הנאות בלשון ארמי לא אחר לשון המקרא
 ואין בידיהם הפרש בכוונה כמו ובני ישראל ודנאים ביד רמה . בריש גלי
 . כי כן נהגים לומר על דבר שיעשה האדם לעין כל וכלי פחד . בלשון
 ארמי . וכן לפי הרוב התרגום לפתגם תרבא כי כן נוהגים לומר בלשון
 ארמי אלה הם קצת דרכי המתרגמים . ואם באתי לכתוב את כלם תהיה
 ההקדמה הזאת פרוקים פרוקים . אך עקר דרכם ומנהגם פתחתי ובשאר
 אסמך על המבינים יבינו מתוך דברי הספר הזה . ויוסיפו לקח כמאמר
 שלמה המלך על תו לחכם ונתפס עוד . ועוד הוספתי תועלת גדולה
 בספרי זה . לכל מי שיעיז בו . וזה שדולת מה שבארתי הוראת כל שיש
 ושיש וביאור כל מלה ומלה שתיו צריכים לביאור פתחתי גל בכל שיש
 ושיש החדש אשר המציא בו מתרגומים . והם רבים מאד . והמשל
 פתחתי בשדש משל כל הפסוקים אשר בזכר בתרגום שלהם . שם משיח
 והם יותר על חמשים פסוקים וכתבתי את כלם יחד וכן בשדש רום פתחתי
 כל הפסוקים שבמציא בתרגומם רומא . וחוקטגטיצא גם בשדש שום
 פתחתי כל הפסוקים שבמציא בהם שם המפורש . וכן שם מלאך גבריאל
 ומיכאל ודניאל וכדומה לדברים האלה . ידעתי כי כל הקורא בספר
 זה את שלא לצורך באור מלה מהמלות שהיא קשה לו ותעצב בו
 כי גם פתחתי בו הדושים שאינם נמצאים בתרגומים האלה והם
 ששמיצתי וחבלתי מפני אחרים ואת מה שחדשתי אבי
 מלבי וממקוט ידעתי הלא מיצער היא ותחי בפשי
 ונפש כל מי שמאסת הספר הזה אל ביתו .
 ויזהר להנות בו הוא וזרעו לזרע וזרעו
 עד עולם אמן .

האמת

האמת לב יתענה מ
 יתענה מ
 מ
 במדבר כד
 עמות יר
 האמת נר

האמת

אות האלת

6

אב

אבי חלוי באש | אבי חלוי בבור | כהדש האביב
בניחא דאביבא | השעורה אביב | שעורה
אביביו | ענין בבור וראשית | וכן תרגום | של
במאנה בראשיתה | במאנה באב מאבא | אבל לשון פרי דמיתרנס
אבא תמצא בשךש אבב כי שם ביתו |

אב

בבור ועצב | בבורא ואבובא | הוה וכליל | חתום ואבובא
במלילים נחמה | תנינא דפסוק | כזמר אבובין | וכן
תרגום פשיר עצבים | ועובדי לחול בוכים | ואבובי לחל בכנין | כלשון
אשכנז אורגיל |

אב

אב המזון גוים | אב סגי עממיז | וכן לאב המזון גוים |
ושאר לשון אב כלשון יחיד מתורגמין אבא כמו ברחם אב
על בגים | חין דבחים אבא | וכן עס הא הדיעה | בנפש האב | בנפש
דאבא | וכן ביד כני המידבר בעדו | נחום אבי | נחום אבא | ולפי
הענין מבירים | ותרגום של אבות אביו | כמו לא יומתו אבות על בגים |
אביו על פוס בני נעמור | וכן אב לבגים | אביו לכנין | נש מתורגמין
אבנתא | כמו עין אבות | חובי אבנתא | אבות יאכלו בוסר | אבנתא
חשו | ובסמיכות אבות הלויים | אבת לידאי | אבותיך ואבות אבותיך |
אבנתא ואבנתא אבנתא |

אב

והאנפה למינה | ואיבו לזנה | כלשון אשכנז צורצני וואי
| ותנאה ותנאה | תרגום ירושלמי ונתא ונתא אב | כלשון
אשכנז גור וואי |

אב

ובין לילה אבד | וכלילא אוחרנא אבד | ובמקור ובקנין
תחסד אלת השרשית ואת שלפניה צירי | כמו אבד
האבדו | מיבד תיבדו | אשר תאבד מומנו | דתיבד מיניה | ובאיוב משלי
הלים ט"ח הא במקום אלה כמו אבד מבוט מני | חבד משזיב מני | וכן
אבד | דוכבניה חבד | ודך רשעים תאבד | ואובד דרשיעי תהובד | והשם
אבדת אחר | אבדתא דאחור | או מצא אבדה | או אשכח אבדתא | ומשחל
אחר שאול ואבדו | שאול ואבדתא | הוא הציחנס | וכן יורדי בור | גחתי
בית אבדתא | וכן אבדו נמות | אבדתא ומלאך דמותא |

אב

ולא אנה | ולא אבא | אם לא תאכה | אם לא תיכי | לא
יאכה | לא ייכי | ולא אביתי כן תרגומו | ולא אבו כן
תרגומו | ומנהו באיוב משלי הלים לשון פיוס ציין בשךש |

אב

על פני השימוז | תרגום ירושלמי | כל קביל אבית ושימוז
פירוש שם מקום או מחוד |

אב

והאביל על בנו | והאביל על בריה | והאביל | והאביל
ושם תהאר אביל שאולה | כד אביל לשאול | כאביל אם |
חין אביל דמתאביל על אמיה | ותרגומו לבגים כל אבילים | לנחמא כל
אבילא | לאביל ציון | כן תרגו | והשם ימי אביל אבי | אבילא דאבא ירבע

מיתורגמין

פתחו מ'אבוסים' פתחו אבולתא | פידו מחומות הקביא
ותיבול בלשון לעז גראבאר |

ויקחו אבן | וקסיו אבנא | אבן אל אבן | אבנא אל אבנא
והרבי | לקטו אבנים ויקחו אבנים | לקטו אבניו וקסיו
אבניו | ועס הא הידיעה | את שתי האבנים | ית' תחתיו אבנא | וכן
דולת הא | לדחות אבנים | לדחיו אבנא | בית אבנים | בית אבנא |
ובסמיכות אבני וכן תרגמו |

והאנפה למינה | תרגם ירושלמי | נאבניתא | ואנפולוס
תרגם ואבן | וכתיב לעיל בשרשו |

את הכדיל ואת העופרת | בת אבנא | ותרגם ירושלמי
בנשא | עיין בשרשו |

ותה לאבא | ותה לאבנא | אבא ואבא | נאבנא ונאבנא
| כנאבא דא | כנאבא דא |

ואבד בן | ונאבד בן נאבא | על אבדו | על תסוף אבדו
| פירוש כנפס | נעניו אבד | אבד | עוד תחת עוד |

אבנא מטל אבנא | ותרבי | את הצתחים | ואת אבנא | שומר כל
עצמותיו | נסיר לקלחיו אבנא | וכן כל לשנא שגם דבאמת מחורגמל
כלשנא אבד | בלשון אשכנז גלד |

ובדל ועופרת | ובדל לא ואבד | ובהא הידיעה | ואת
העופרת | ואת אבנא | וכן כלל העופרת | אשתקעו כאבנא
מטב ומפד | מנחבא ומן אוקריו | מנחבא אופיר |
כאוקריו דמן אופיר | מנחבא חרץ | כאוקריו סבן |
מחרץ ומפד | מן דחבא סנא ומן אוקריו | מן בלשון רומי חרץ
לחב הסוב אוקריו הבית דגוש |

ומקנסי בד | תרגם ירושלמי אוקריו דבין | בלשון
אשכנז ברוד גורטיל |

ומחזיה בפלך | ומחזיה באבד | בלשון אשכנז קרדון |
ועוד חמוצא מזה בשרש תגד |

דלפא בפשי | אגמא בפשי | וכן עגמא בפשי | תרגמו
עגמא קצין | בלשון אשכנז טרווארן |

ועל האגמים | ועל אגמא | וכן אגמיהם | אגמיהו |
השרב לאגם מים | שרבא לאגמיו דמא | ואת האגמים

שרבו | ואת אגמא אוקריו | ועיין בשרש ארת |

הלכות באגמוז ראשו | קפית רישיה באגמוז | ובפסוק
במים הם קשבת | ומדידא רישיה באגמוז |

אזו חסד | באגמא דסוקרא | ובפסוק בימים הם כשבת
| אגמא דדחבא | עוד בו מן אגמא | גלת הפוקרת |

אגמי קריתגוז | עיין בענין | למדי ממסר | לויולתכו אגמי | ונשם
באגמוז | תרגם במורסא | בלשון אשכנז ביח |

אלו בעצנים | מישר אגמא | עיין מוז שבידש דשי שם |

אבול ירמיה ז

אבד גמות י חג' א
דאבית לא

גמות כח
גמות לר איוב כ

אבנית דברים יד

אבד במדבר לא

גמות ט דברים כח
ושמה ח

אבד איוב לא דברים לב
איוב

גמות כט תלים לר

אבד יחזקאל כב
במדבר לא גמות ט

אבד תלים יט מה
סח
נפלו ח

אברסק יחזקאל י

אבד במואל ב ז

אבד תלים קים איוב כט

אבד גמות ח ח
ושמה לה ירמיה כח

אגמוז ישעיה כח

אגד חסד' א
ג' חסד' א
מלכ' ז

ישעיה סח
גמות כח

אגד גמות כח
גמות כח